

ОДНОРОГ

Максим Анатолійович

Odnorog BTNAU@ukr.net

к.е.н., доцент, докторант,
Науково-дослідний
фінансовий інститут ДННУ
"Академія фінансового
управління" Міністерства
фінансів України

УДК 631.145:338.43

ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ У ПРОЦЕСІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

THE INTERACTION OF INNOVATIVE ECONOMIC AGENTS IN THE PROCESS OF INSTITUTIONAL CHANGE IN THE AGRICULTURAL SECTOR

У статті дається визначення взаємодії економічних суб'єктів, розглядається формування інституціональних та економічних принципів взаємодії суб'єктів інноваційної економіки в аграрній сфері.

В статье дается определение взаимодействия экономических субъектов, рассматривается формирование институциональных и экономических принципов взаимодействия субъектов инновационной экономики в аграрной сфере.

The article gives the definition of the interaction of economic agents, the formation of institutional and economic principles of interaction of innovative economic agents in the agricultural sector.

Ключові слова: взаємодія, економічні суб'єкти, аграрна сфера, інституціональні принципи, економічні принципи, соціальне партнерство, адаптація, обмін, інституціональні перетворення

Ключевые слова: взаимодействие, экономические субъекты, аграрная сфера, институциональные принципы, экономические принципы, социальное партнерство, адаптация, обмен, институциональные преобразования

Keywords: interaction of economic subjects of agrarian sphere, institutional principles, economic principles, social partnership, adaptation, change and institutional transformation

ВСТУП

Ефективне функціонування аграрної сфери економіки в цілому визначаються ступенем розвиненості її інститутів. Інституційні перетворення розглядаються сучасною інституціонально-економічною наукою як найважливіша умова ефективності реформування економіки. Інституційні зміни спрямовані на створення нових або оновлення наявних інститутів у процесі взаємодії суб'єктів інноваційної економіки. Значний внесок у дослідженні методологічних і теоретичних проблем інституціональних перетворень в аграрній сфері внесли такі відомі вітчизняні вчені, як М.І. Малік, В.Я. Месель-Веселяк, П.Т. Саблук, О.Г. Шпикуляк та інші науковці. Однак багато питань щодо взаємодії суб'єктів інноваційної економіки у процесі інституціональних перетворень вимагають додаткових наукових досліджень, що й зумовило вибір теми наукової статті.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні змісту та механізму процесу взаємодії суб'єктів інноваційної економіки у процесі інституціональних перетворень в аграрній сфері.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичною та методологічною основою є діалектичний метод пізнання і системний підхід. При узагальненні теоретичних і методологічних засад використано прийоми абстрактно-логічного методу, зокрема аналіз, синтез, індукція та дедукція. В аналітичних дослідженнях застосовано методи порівняння.

РЕЗУЛЬТАТИ

Взаємодія суб'єктів економіки являє собою процес узгодження дій, який передбачає взаємний вплив суб'єктів та їх адаптацію до економічних змін. Як динамічний процес, взаємодія обумовлює необхідність узгодження економічних інтересів, які реалізуються і розвиваються на принципах зворотного зв'язку. З одного боку, взаємодія розглядається як зв'язок між явищами, які взаємозумовлені і переходять один в одного [1], а з іншого – взаємодія – це процес зміни і розвитку стану, адаптації суб'єктів та їх функцій.

Таким чином, взаємодія економічних суб'єктів – це процес розвитку відносин співробітництва, узгодження дій по задоволенню потреб для досягнення своїх цілей, отримання вигоди та забезпечення взаємної адаптації суб'єктів до інституціональних змін. У сучасній ринковій економіці відносини взаємодії економічних суб'єктів ґрунтуються на принципах кооперації і узгодження інтересів зацікавлених сторін [2]. У цьому контексті взаємодію слід розглядати з позиції:

- обміну діяльністю між суб'єктами;
- взаємного впливу суб'єктів;
- адаптації до інституціональних змін;
- узгодження економічних інтересів.

Складність розвитку відносин взаємодії між суб'єктами економіки в аграрній сфері полягає в тому, що з одного боку спостерігається повільний процес інституціоналізації, а з іншого – сформувалася бага-

тоукладна аграрна економіка, ефективність функціонування якої багато в чому залежить від реалізації принципів координації, кооперації та інтеграції.

У цій ситуації перетворення економічних відносин в аграрній сфері призвели до неузгодженості інтересів суб'єктів, що представляють інтереси різних форм господарювання. Діюча система кредитування, оподаткування та диспаритету цін негативно впливають на кінцевий результат, так як в цих умовах інтереси сільських товаровиробників і переробних підприємств не збігаються.

Різноманіття форм господарювання, розрив функціонально-виробничих зв'язків між сільськогосподарськими підприємствами і регіонами, відсутність інститутів взаємодії між бізнесом і владою, між суб'єктами економіки сприяють зростанню нестабільності в аграрній сфері та зниженню рівня керованості в аграрному секторі економіки.

Це пояснюється тим, що адміністративні методи управління на вільних товаровиробників по суті не діють, а економічні та інституціональні механізми управління не ефективні. Це вимагає переосмислення діючої моделі управлінських відносин в аграрній сфері.

Інституціональні відносини в АПК формуються в процесі взаємодії агентів і господарювання в економіці, що є головним механізмом задоволення і узгодження різноманітних їхніх інтересів на основі пануючих у суспільстві норм. Домовленість між суб'єктами взаємодії досягається з використанням погоджувальних процедур, угод про співпрацю і формування збалансованих пріоритетів розвитку економічних відносин в аграрній сфері. При високому рівні узгодженості інтересів господарська діяльність суб'єктів буде ефективною, оскільки гарантовано зменшуються, обумовлені їх взаємодією між собою трансакційні витрати.

Суб'єктами взаємодії в економіці аграрної сфери виступають сільськогосподарська кооперація, фінансово-промислова група (ФПГ), агропромисловий холдинг, агропромисловий комбінат, аграрний кластер та окремі товаровиробники.

Однією з тенденцій розвитку аграрної сфери є прагнення самих підприємств сформувати різні форми співробітництва і партнерства, наново вибудувати ланцюжок руху аграрної продукції від сільгоспвиробника до роздрібної торгівлі. В даний час сфера заготівлі та переробки споживчої кооперації, розвиваючись практично в кожному сільському районі, виступає однією з основних сполучних ланок між сільськогосподарським виробником, споживачем та деякою мірою визначає економічне становище країни, особливо рівень життя сільського населення [3, с. 11].

Таким чином, сільськогосподарська кооперація реалізує стосунки взаємодії, сприяє виробленню нових інституціональних правил для учасників ринкової угоди. Великі гравці, виробляючи спільні стратегії, реалізують більш стабільні стосунки взаємодії, а дрібні – епізодичні або гнучкі відносини [4, с. 156].

Ефективність взаємодії суб'єктів у цих інтегрованих структурах залежить від вибору моделі інституціональних та економічних взаємин і принципів.

Інституціональні засади взаємодії переслідують

мету встановити збалансовані партнерські відносини і створити стимулюючі умови для підвищення соціальної відповідальності бізнесу в аграрній сфері. Основний предмет угод полягає у розробці заходів, спрямованих на досягнення взаємоприйняттого рівня узгодженості інтересів і взаємної зацікавленості сторін. До інституціональних принципів слід віднести:

- можливість вибору стратегії поведінки, партнера;
- обов'язковість для всіх суб'єктів (на основі контрактних відносин);
- формування інститутів взаємодії (адаптації та соціальної відповідальності) [5, с. 121].

Економічні принципи засновані на партнерській системі взаємодії і реалізуються у формі «обмінів», а також соціального партнерства між суб'єктами економіки.

Однак, основою соціального партнерства є цільові орієнтири всіх суб'єктів економіки, які в процесі взаємодії повинні бути рівноправними. Для вступу у партнерські відносини зацікавленому в них суб'єкту необхідно переконати іншого в тому, що пропонувані відносини взаємодії дозволяють реалізувати цільові настанови, вирішити спільні проблеми і, більш того, що без такої взаємодії ці проблеми або взагалі не можуть бути вирішені або вирішуються з великими витратами ресурсів (фінансових, матеріальних, тимчасових і інших), тобто менш ефективно.

Таким чином, предметом соціального партнерства є пріоритетний напрямок розвитку бізнесу, система гарантій і захисту економічних інтересів учасників процесу взаємодії.

В якості основних завдань досягнення ефекту взаємодії на основі реалізації партнерських відносин є наступні:

- формування інституту взаємодії;
- стимулювання розвитку локальних інституціональних організацій на основі державного замовлення, конкурсного механізму реалізації соціально-економічних проектів та грантових програм;
- використання різних способів мотивації в системі соціального партнерства (рейтинги соціальної відповідальності, конкурси підприємств, індекси соціальної відповідальності, законодавче регулювання, стандарти і норми, субсидії, податкові та неподаткові пільги тощо).

Організація процесу розвитку партнерських відносин заснована на об'єктивних вимогах і принципах його реалізації:

- демократичність, законність, добровільність, рівноправність сторін;
- гуманізм, соціальна солідарність, соціальна справедливість, свобода економічної діяльності, довірчі відносини;
- співпраця, обмін необхідною інформацією, обов'язковість і відповідальність виконання угод і договорів;
- толерантність, компроміс, консенсус.

Брати участь у партнерстві і брати на себе якусь соціальну відповідальність можна тільки добровільно. Якщо представники агропромислових підприємств самі роблять більше того, що належить, це говорить про їх високий рівень розвитку, тому підклю-

чаються до цього процесу лише ті аграрні структури, які досягли такого рівня і готові приміряти на себе стандарти соціального партнерства.

ВИСНОВКИ

Таким чином, партнерські відносини носять добровільний характер і, в той же час, реалізація цих відносин контролюється з боку інститутів взаємодії. Це багаторівневий процес, в якому агропідприємства в залежності від форм господарювання можуть знайти свою нішу.

Ефективність взаємодії суб'єктів економіки обумовлює необхідність у формуванні та реалізації наступних угод:

– формування програми механізму взаємодії суб'єктів, яка розподіляє завдання між взаємодіючими суб'єктами з урахуванням їх призначення і можливостей;

– укладення контрактів, угод (середньострокових і довгострокових);

– розробка механізму координації і адаптації учасників процесу взаємодії в умовах економічних та інституціональних змін. Реалізація цих заходів забезпечить процес інституціоналізації економіки в аграрній сфері.

Список використаних джерел

1. Гальцова О. Институциональные изменения в аграрном секторе Украины / О. Гальцова [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ur.edu.pl/pliki/Zeszyt15/23.pdf>.

2. Кириленко І.Г. Актуальні проблеми аграрної реформи в Україні в умовах системної кризи світової економіки / І.Г. Кириленко [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://shron.chtyvo.org.ua/Kyrylenko_IH/Aktualni_problemy_ahrarnoi_reformy_v_umovakh_kryzy.pdf.

3. Малік М.Й. Реформування власності і реструктуризація підприємств АПК / М.Й. Малік // Економіка АПК. – 2007. – № 11. – С. 9-13.

4. Роздайбіда О.В. Економіко-правові аспекти державної аграрної політики України / О.В. Роздайбіда, О.В. Білинська // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія «Економічна теорія та право»: зб. наук. пр. – Х.: Право, 2010. – № 3. – С. 152-161.

5. Трансформація інституціонального механізму природокористування в умовах глобалізації: екологічні імперативи та системні суперечності: [монографія] / З.В. Герасимчук, І.М. Вахович, В.А. Голян, А.О. Олексюк. – Луцьк: Надтир'я, 2006. – 228 с.